

Boeken

Ware adel schittert door afwezigheid

Fictie Met zijn roman 'Privéleven' (1932) verdient J. M. de Sagarra een ereplaats in de wereldliteratuur.

In de jaren twintig van de vorige eeuw was Josep Maria de Sagarra (1894-1961) een van de literaire lievelingen van Catalonië. Dat was vooral te danken aan zijn tamelijk archaisch gestoffeerde gedichten en toneelstukken, die niet alleen bij het grote publiek maar ook bij de critici in de smaak vielen. Het was daarom flink schrikken toen Sagarra in 1932 met de roman *Privéleven* op de proppen kwam, een ongenadig portret van de oude en de nieuwe aristocratie van Barcelona. De gevierde schrijver, wiens familie tot de lage adel behoorde, had ineens veel vijanden in de kringen waarin hij verkeerde.

Ook de critici waren niet blij. 'Een deprimerende erotische symfonie,' verzuchtte de een. 'Proust met stoofschotel', zo vonniste een ander, die de 'spirituele dimensie' van *Op zoek naar de verloren tijd* miste. Je kon wel merken, aldus dezelfde literaire keurmeester, dat Sagarra 'nooit een grote innerlijke crisis' had doorgemaakt.

Innerlijke crisis of niet, zeker is dat Sagarra *Privéleven* wel moest schrijven. Zijn oorspronkelijke plan was om een breed portret van Barcelona te schetsen

J.M. de Sagarra

dat een eeuw geschiedenis zou omvatten. Maar de diepste drijven van zijn schrijverschap dreven hem een andere kant op en in nog geen twee maanden tijd zette hij een dikke roman op papier over de laatste stuiprekkings van de Lloberola's, een aristocratische familie die niet opgewassen was tegen de veranderende tijden en te lamleidend was om daar iets tegen te ondernemen.

De onherroepelijke neerval van de Lloberola's mist elke tragische grandeur. Vanuit een superieure afstand brengt Sagarra tot in het kleinste detail het egoïsme, de onnozelheid, ijdelheid

en kortzichtigheid van zijn personages voor het volle voetlicht.

Als eerste moet Frederic Lloberola het ontgelden. Hij kan niet met geld omgaan, niet met zijn kinderen, niet met zijn vrouw, niet met zijn vrienden, terwijl hij er ook bij zijn maitresse maar een potje van maakt. Als hij zich ten slotte ontgoocheld terugtrekt op het vervallen landgoed van de familie, wordt hij de armzalige minnaar van een wijnverkoopster en de risee van de plaatselijke pachters.

Zijn broer Guillem weert zich kranker, maar voorbeeldig is anders. Dankzij zijn knappe verschijning en zijn immorele inborst komt hij aardig aan de kost als gigolo. Omdat geen seksuele handeling hem te gortig is, leert hij de onalldaagse seksuele voorkeuren van Baron De Falset uit de eerste hand kennen. Zo krijgt hij meer dan voldoende munitie in handen om hem keer op keer te chanteren. Dat dit de arme man tot zelfmoord drijft, weerhoudt Guillem er niet van om niet lang daarna in het huwelijk te treden met diens jonge, beeldschone en schatrijke weduwe.

Ook Frederic's kinderen Maria Lluïsa en Ferran worden onder het vergrootglas gelegd. Het zijn de eerste Lloberola's die geen zier geven om hun aristocratische afkomst. Maar dit betekent niet dat zij een omslag markeren in de geschiedenis van de dynastie. Hun seksuele huishouding is zo mogelijk nog complexer en verknijpter dan die van hun vader en hun oom, en dat is veelzeggend voor de toekomst die ze tegemoet gaan.

De uitvoerige rondleidingen die Sagarra in de kringen rond de Lloberola's geeft, maken duidelijk dat de treurige toestand van deze familie geen uitzondering is. Hun mentaliteit en manier van doen onderscheiden zich niet wezenlijk van die van de talrijke nieuwe rijken die de bedrijvige handelsstad er in korte tijd bij heeft gekregen.

De nieuwe klasse weet weliswaar wél van aanpakken, maar doet in snobisme, onbenulligheid, opportunisme en materialisme niet onder voor de oude gar-

Ze hield haar hart vast alsof er een levende zwaluw in gevangen zat

de. En hun seksuele leven is niet minder kinky, zo laat Sagarra niet na te benadrukken.

Er kan geen misverstand bestaan over de teneur van Sagarra's ideeën over de Barcelonese elite van zijn tijd. Ware aristocratie - van de geest, van het lichaam - schittert door afwezigheid. De compromisloze wijze waarop de schrijver gestalte heeft gegeven aan zijn donkere visie getuigt van moed en maakt bijna zeventig jaar na dato nog altijd indruk. Het verslag van zijn kijkoperatie in de ingewanden van Barcelona getuigt van een verbijsterend vermogen om de laag-

ste drijfveren, zielenroerselen en daden van de mens in taal te vangen.

Zonder zich ook maar een moment te bezondigen aan overdaad of gekunsteldheid rijgt Sagarra het ene indringende beeld aan het andere. Een vrouw die 'kronkelde als een tandbrasem', een meisje dat 'haar hart vasthield alsof er een levende zwaluw in zat', 'liefde met de zweterige en eeuwige charme van lampionnen, buurtfanfares en schijven watermeloen': het kan niet op.

De vele beelden maken op het eerste gezicht een barokke indruk, maar vormen in werkelijkheid werelden in een notendop, zoals in deze toekomstfantasie over Frederic en zijn maitresse: 'als zij zich onttreed van haar maskerade van femme fatale en hij berustte in een handvol nierstenen, maakten ze kans op een idylle zonder vermolmden violen en met een barmhartige overvloed aan mosterdpleisters'.

Privéleven is een verpletterende tekst, een vulkanische uitbarsting van diepe verontwaardiging en hartstochtelijke ironie die zich met geen enkel ander werk uit Sagarra's oeuvre laat vergelijken, binnen de Catalaanse literatuur op eenzame hoogte staat en in de wereldliteratuur een ereplaats verdient.

Maarten Steenmeijer

★★★★★

Josep Maria de Sagarra: Privéleven.

Uit het Catalaans vertaald door Frans Oosterholt.

Menken Kasander & Wigman; 467 pagina's; € 29,50.

ISBN 978 90 7462 265 3.